

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTERSTWO INFRASTRUKTURY
PAŃSTWOWA KOMISJA BADANIA WYPADKÓW LOTNICZYCH

RAPORT KOŃCOWY

wypadek nr: 163/03

szybowiec SZD-48-3 „Jantar Std. 3”,

znak rozpoznawczy SP-3231

28 sierpnia 2003 r., miejscowość Rytel

Warszawa 2004

SPIS TREŚCI

Informacje Ogólne	3
Streszczenie	3
1 Informacje faktyczne	4
1.1 Historia lotu (dane o locie)	4
1.2. Obrażenia osób	4
1.3. Uszkodzenia statku powietrznego	5
1.4. Inne uszkodzenia	5
1.5. Informacja o składzie osobowym (dane o załodze)	5
1.6. Informacja o statku powietrznym	5
1.7. Informacje meteorologiczne	5
1.8. Środki nawigacyjne	6
1.9. Łączność	6
1.10. Dane dotyczące lotniska	6
1.11. Pokładowe rejestratory	6
1.12. Informacja o szczątkach i zderzeniu	6
1.13. Informacje medyczne	6
1.14. Pożar	6
1.15. Ratownictwo i szanse przeżycia	6
1.16. Badania i ekspertyzy	7
1.17. Informacje o działalności j. o. lomi. i administracji	7
1.18. Informacje uzupełniające	7
2 Analiza	7
3 Wnioski	8
3.1 Ustalenie Komisji	8
3.2 Przyczyny i okoliczności wypadku lotniczego	8
4 Zalecenie profilaktyczne	8
Załączniki	8

INFORMACJE OGÓLNE

Nr ewidencyjny zdarzenia: **163/03**

Rodzaj i typ statku powietrznego: **Szybowiec SZD-48-3 Jantar Std.3**

Znak rozpoznawczy statku powietrznego: **SP-3231**

Dowódca statku powietrznego: _____

Użytkownik statku powietrznego: **Aeroklub Gdański**

Właściciel statku powietrznego: **Aeroklub Polski**

Miejsce zdarzenia: **miejscowość Rytel**

Data i czas zdarzenia: **28 sierpnia 2003, godz. 17:00**

STRESZCZENIE

W dniu 28 sierpnia 2003 r. pilot _____ wykonywał na szybowcu SZD-48-3 „Jantar Std.3” przelot docelowo-powrotny po trasie Pruszcz Gdański – Lipki Wielkie – Pruszcz Gdański. Pogarszające się warunki termiczne zmusiły pilota do lądowania w terenie przygodnym w rejonie miejscowości Rytel. Podczas wykonywania czwartego zakrętu szybowiec wpadł w korkociąg i spadł na zaorane pole. Pilot nie odniósł obrażeń i sam opuściłabinę po upadku. Następnie powiadomił o zdarzeniu Aeroklub Gdański, który powiadomił Państwową Komisję Badania Wypadków Lotniczych. Do badania wypadku przystąpił Zespół roboczy PKBWL w składzie:

dr inż. Maciej LASEK - kierujący zespołem
mgr inż. Jerzy KĘDZIERSKI - członek zespołu

Przyczyną wypadku lotniczego był błąd techniki pilotażu polegający na zmniejszeniu prędkości szybowca w zakręcie na małej wysokości co doprowadziło do przeciągnięcia szybowca i zderzenia z ziemią.

PKBWL po zakończeniu badania zaproponowała 2 zalecenie profilaktyczne.

1 INFORMACJE FAKTYCZNE

1.1 Historia lotu (dane o locie).

W dniu 28 sierpnia 2003 r. na lotnisku Aeroklubu Gdańskiego w Pruszczu Gdańskim odbywały się szybowcowe loty szkolne i treningowe. Loty rozpoczęto o godz. 8:10 (LMT). Funkcje kierownika lotów pełnił _____ jego zastępcą był _____ Start rozłożono na kierunku 280°. Warunki pogodowe umożliwiały wykonywanie lotów termicznych.

O godz. 10:57 pilot szybowcowy II klasy _____ wystartował na szybowcu SZD-48-3 „Jantar Std.3” w celu wykonania przelotu docelowo-powrotnego po trasie Pruszcz Gdański – Lipki Wielkie – Pruszcz Gdański (zadanie VII ćwiczenie 2 Programu Szkolenia Szybowcowego AP). Start odbył się na holu za samolotem, wyczepienie nastąpiło na wysokości 400 m. Po osiągnięciu odpowiedniej wysokości, o godz. 11:15 pilot odszedł na trasę w kierunku Lipiek Wielkich. Na trawersie miejscowości Tuczo, z uwagi na pogarszające się warunki termiczne, pilot postanowił zmienić zadanie i po zrobieniu zdjęcia punktu zwrotnego w miejscowości Tuczo, wracać do Pruszcza Gdańskiego. W okolicy miejscowości Rytel, z powodu całkowitego zaniku noszeń, na wysokości 450 m (na wysokościomierzu) pilot rozpoczął poszukiwanie dogodnego pola do lądowania przygodnego. Niestety, wszystkie mijane pola nie nadawały się do lądowania – były zbyt krótkie lub przecinane liniami elektrycznymi i telefonicznymi. Lecąc z wiatrem wzdłuż drogi Chojnice – Czersk, za miejscowością Rytel, pilot mając 300 m. wysokości znalazł nadające się do lądowania, leżące w osi wiatru pole. Aby wyjść na prostą do lądowania pilot musiał wykonać zakręt o 180° w prawo. Zakręt wykonywany był na wysokości około 65 m nad terenem (informacja odczytana z odbiornika GPS). Przed wprowadzeniem w zakręt pilot wypuścił podwozie. Zmęczenie wywołane 6-cio godzinnym lotem, pogorszone własności lotne spowodowane wypuszczonym podwoziem oraz zanieczyszczonymi owadami skrzydłami, a także turbulencja, w którą wpadł szybowiec w czasie zakrętu, spowodowały, że pilot dopuścił do zmniejszenia prędkości i przeciągnięcia szybowca w zakręcie. Szybowiec utracił sterowność, a pilot widząc gwałtownie zbliżającą się ziemię, dociągnął maksymalnie drążek na siebie. Szybowiec w płaskim prawym obrocie zaczepił najpierw prawym skrzydłem a następnie kabiną o ziemię świeżo zaoranego pola. Pole, na które spadł szybowiec, było położone w odległości około 700 m przed planowanym miejscem lądowania. W wyniku zderzenia szybowiec został poważnie uszkodzony, a pilot nie odniósł żadnych obrażeń. Elewacja terenu w stosunku do miejsca startu wynosiła 100 m.

1.2. Obrażenia osób.

Obrażenia ciała	Załoga	Pasażerowie	Inni
Śmiertelne	-	-	-
Poważne	-	-	-
Nieznaczone	-	-	-

1.3. Uszkodzenia statku powietrznego.

W wyniku wypadku szybowiec doznał następujących uszkodzeń:

- przełamany kadłub,
- popękana kabina pilota,
- wyłamany statecznik poziomy,
- złamana podwozie,
- zafalowane pokrycia skrzydeł.

1.4. Inne uszkodzenia.

Nie było

1.5. Informacja o składzie osobowym (dane o załodze).

Pilot szybowcowy _____ lat 32, jest członkiem sekcji szybowcowej Aeroklubu Gdańskiego od 01.07.2001 r. Posiada licencję pilota szybowcowego nr S-_____ wydaną 21.05.2003 r., ważną do dnia 24.04.2005 r. Jego całkowity nalot na szybowcach do dnia wypadku wynosił 292 godziny 41 minut oraz 4566 km w lotach po trasach. W 2003 r. uzyskał nalot 167 godzin i 20 minut (4197 km). Kwalifikacje do wykonywania lotów na szybowcu Jantar std. uzyskał 18.06.2003 r., całkowity nalot na tym typie szybowca 37 godzin 34 minuty, oraz 1188 km. W 2003 roku wykonał 12 lądowań w terenie przygodnym w tym dwa na szybowcu Jantar (wylączając lądowanie zakończone wypadkiem). W 2003 roku dwukrotnie brał udział w Krajowych Zawodach Szybowcowych zajmując IV i II miejsca. Ostatnie badanie lotniczo-lekarskie przeszedł w Głównym Ośrodku Badań Lotniczo-Lekarskich AP 25.04.2003 r. i został uznany jako zdolny do wykonywania czynności lotniczych według klasy 2 z ograniczeniem VDL.

1.6. Informacja o statku powietrznym.

Szybowiec SZD-48-3 Jantar Std. 3.

Rok budowy	Producent	Nr fabrycz.	Znaki rozpoznawcze
1983	PDPS "PZL-Bielsko"	B-1345	SP-3231

Nalot od początku eksploatacji.....1806 godz. 12 min.

Świadectwo Sprawności Technicznej Samolotu ważne do .....08 maja 2004 r.

1.7. Informacje meteorologiczne.

Prognoza pogody dla rejonu Pruszcz Gdańskiego na dzień 28.08.2003 r. w godz. 11:00 do 18:00 UTC.

Rejon znajduje się na skraju szybko wypełniającego się niżu z ośrodkiem w rejonie Petersburga. Klin wyżowy znad Ukrainy rozbudowuje się na północny – wschód.

1. Wiatr do 1000 m: 300° do 270° o sile 20 do 35 km/godz.
2. Widzialność: powyżej 10 km

3. Zachmurzenie:	5 do 1/8 CuSc, 4 do 1/8 Ac
4. Podstawy w m. n.p.m.	CuSc 600 –1000, Ac 2500
5. Turbulencja:	termika wypracowana z naniesioną

1.8. Środki nawigacyjne.

Standardowe wyposażenie dla szybowca SZD-48-3 „Jantar Std.3” oraz odbiornik GPS Garmin Etrex Vista.

1.9. Łączność.

Szybowiec był wyposażony w pokładową stację lotniczą RS-6101-1 z zakresem częstotliwości 122.200 – 122.900 MHz, (Pozwolenie nr PA/0888/01 z dnia 10.05.2001 r. ważne do dnia 31.12.2010 r.).

1.10. Dane dotyczące lotniska.

Nie dotyczy – lądowanie w terenie przygodnym.

1.11. Pokładowe rejestratory.

Szybowiec nie był wyposażony w rejestratory pokładowe poza odbiornikiem GPS.

1.12. Informacja o szczątkach i zderzeniu.

Szybowiec spadł na orane pole w rejonie miejscowości Rytel, 700 m. przed wybranym polem do lądowania. Nie stwierdzono, aby jakkolwiek część szybowca lub jego wyposażenia oddzieliła się od niego przed zderzeniem.

1.13. Informacje medyczne.

Pilot podczas wypadku nie odniósł żadnych obrażeń. Badania lotniczo – lekarskie przechodził w Głównym Ośrodku Badań Lotniczo – Lekarskich we Wrocławiu w dniu 25.04.2003 r. Na podstawie tych badań został uznany jako zdolny do wykonywania czynności lotniczych wg klasy 2 z ograniczeniem do wykonywania lotów szkła korekcyjnych.

1.14. Pożar.

Nie wystąpił.

1.15. Ratownictwo i szanse przeżycia.

Pilot po wypadku o własnych siłach opuścił szybowiec i zawiadomił o zdarzeniu kierownictwo Aeroklubu Gdańskiego.

1.16. Badania i ekspertyzy.

Przesłuchano pilota, przeanalizowano dokumentację fotograficzną miejsca zdarzenia oraz uszkodzeń szybowca oraz zapis odbiornika GPS.

1.17. Informacje o działalności j. o. lotni. i administracji.

Komisja pragnie wyrazić uznanie dla pilota za wyczerpujące oświadczenie opisujące przebieg zdarzenia oraz wskazujące na przypuszczalną przyczynę wypadku.

1.18. Informacje uzupełniające.

W dniu 25 lutego 2004 r., do zespołu roboczego włączono mgr Ignacego Golińskiego.

1.19. Nowe metody badań.

Nie zastosowano.

2 ANALIZA.

Na zaistnienie wypadku miały wpływ następujące czynniki:

- a) zmęczenie pilota wywołane 6-cio godzinnym lotem,
- b) ryzykowna taktyka przelotowa, która wymusiła poszukiwanie noszeń termicznych nad terenem nie dającym pewności co do znalezienia odpowiedniego miejsca do lądowania przygodnego,
- c) długi czas poszukiwania odpowiedniego do lądowania pola,
- d) nie uwzględnienie przez pilota pogorszenia się charakterystyk aerodynamicznych szybowca (zwiększenia prędkości przeciągnięcia oraz pogorszenia własności w przeciągnięciu) spowodowanego wypuszczonym podwoziem oraz zanieczyszczonymi przez owady skrzydłami,
- e) mała wysokość wykonania zakrętu do lądowania, która zwiększyła podatność szybowca na turbulencję od zaburzeń terenu (wiatr przy ziemi około 6 m/s) oraz zmniejszyła margines możliwego do popełnienia błędu pilotażu.

Na wyjście pilota z wypadku bez obrażeń złożyło się kilka przyczyn. Jedną z nich było to, że nie starał się on wyprowadzać szybowca z korkociągu (przy małej prędkości jego inicjacji). Dociągnięcie drążka maksymalnie do siebie spowodowało zderzenie szybowca z ziemią w płaskim obrocie, a niewielka wysokość nie pozwoliła na ustabilizowanie korkociągu. W tym położeniu szybowiec uderzył najpierw skrzydłem a następnie kabiną. Próba wyprowadzenia szybowca po zainicjowaniu obrotu i utracie sterowności prawdopodobnie po zahamowaniu obrotu spowodowałaby zderzenie z ziemią w pozycji pionowej z przejściem całej energii zderzenia przez kabinę pilota, co mogłoby doprowadzić do poważnych obrażeń pilota. Pilot jak zeznał wykonał ww. czynności odruchowo.

Dużą część energii uderzenia o ziemię przejęło także wypuszczone podwozie oraz miękka, świeżo zorana ziemia .

3 WNIOSKI.

3.1 Ustalenie Komisji.

Na podstawie zebranego materiału PKBWL ustaliła co następuje:

- a) warunki pogodowe były odpowiednie do wykonywania tego rodzaju lotu przez pilota,
- b) pilot miał kwalifikacje i uprawnienia do wykonywania tego rodzaju lotów w granicach wskazanych w treści zadania,
- c) szybowiec był sprawny technicznie w zakresie obowiązujących wymagań,
- d) decyzję o przerwaniu poszukiwania noszeń termicznych oraz lądowaniu w terenie przygodnym pilot podjął na wysokości 450 m (350 m nad terenem),
- e) odpowiednie pole do lądowania pilot znalazł w momencie kiedy wysokość lotu szybowca wynosiła 200 m nad terenem,
- f) kąt zakrętu do lądowania wynosił około 180°,
- g) zakręt do lądowania wykonany był na wysokości 70-65 m,
- h) zderzenie z ziemią nastąpiło w odległości 700 m od obranego pola.
- i) czas lotu wynosił 6 godzin 03 minuty.

3.2 Przyczyny i okoliczności wypadku lotniczego:

Przyczyną wypadku lotniczego był błąd techniki pilotażu polegający na zmniejszeniu prędkości szybowca w zakręcie na małej wysokości co doprowadziło do przeciągnięcia szybowca i zderzenia z ziemią.

4 ZALECENIE PROFILAKTYCZNE.

Państwowa Komisja Badania Wypadków Lotniczych proponuje następujące zalecenia profilaktyczne:

- 1) W czasie szkolenia doskonalącego przed każdym sezonem lotniczym zaleca się zwrócenie szczególnej uwagi pilotów oraz uczniów-pilotów szybowcowych na wybór odpowiedniej taktyki przelotowej oraz na czynniki mogące mieć wpływ na pogorszenie się własności aerodynamicznych szybowców.
- 2) Okoliczności wypadku omówić z pilotami szybowcowymi oraz instruktorami lotniczymi zrzeszonymi w jednostkach regionalnych Aeroklubu Polskiego.

Kierujący Zespołem Roboczym PKBWL.

ZAŁĄCZNIKI

Zgodnie z Akta sprawy